

MACARISTAN BÜYÜKELÇİLİĞİ
ANKARA

MACAR

TÜRKOLOGLAR

Küçük Biyografik
Ansiklopedi

TURKSOY
ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TURKIC CULTURE

İçindekiler

Yayımlayan: Gábor Fodor

Yazı kurulu:

Géza Dávid, Pál Fodor, Mária Ivanics, Benedek Péri,

István Vásáry

Yazarlar:

György Csorba (Gy. Cs.), Géza Dávid (G. D.), Gábor Fodor (G. F.),

Pál Fodor (P. F.), Mária Ivanics (M. I.), László Károly (L. K.), Nándor

Erik Kovács (N. E. K.), Benedek Péri (B. P.), István Vásáry (I. V.)

Çeviriler:

Gábor Fodor, Emre Saral, Áron Sipos, Balázs Szöllössi

Redaksiyon:

Emre Saral

Tasarım:

Ezgi Zorlu

ISBN: 978-605-71326-2-8

Ankara

2022

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler yayımcıdan yazılı izin alınmadan tümüyle ya da kısmen yayımlanamaz. Elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt vs. araç ve ortamlarda çoğaltılamaz ve iletilemez.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)

OR-AN Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No: 8

06450 Çankaya - Ankara / Türkiye

+90 (312) 491 01 00 (pbx)

ÁGOSTON, GÁBOR / 10
AGYAGÁSI, KLÁRA / 12
ALMÁSY, GYÖRGY / 14
BARTHA, JÚLIA / 16
BASKI, IMRE / 18
BAVERLE, GUSZTÁV / 20
BELLÉR-HANN, LUDIKÓ / 22
BERTA, ÁRPÁD / 24
BLASKOVICS, JÓZSEF [JOSEF BLAŠKOVÍČ] / 28
BODROGLIGETI, ANDRÁS / 32
CZEGLÉDY, KÁROLY / 34
CZENTNÁR, ANDRÁS / 36
CSÁKI, ÉVA JUDIT / 38
CsARÓ, ÉVA ÁGNES / 40
CSIRKÉS, FERENC / 42
CSORBA, GYÖRGY / 44
DALLOS, EDINA / 46
DANKA, BALÁZS / 48
DÁVID, GÉZA / 50
DOBOS, ÉVA / 54
ECKMANN, JÁNOS / 56
ERŐDI-HARRACH, BÉLA / 58
F(ALVAYVÁRNÉ) MOLNÁR, MÓNKA / 60
FEHÉR, GÉZA (BABA) / 62
FEHÉR, GÉZA (OÇULI) / 64
FEKETE, LAJOS / 66
FODOR, GÁBOR / 70
FODOR, PÁL / 72
GEREJYES, IBOLYA / 76
GERMANNUS, GYULA / 80

GÉVAY, ANTAL (6 Haziran 1797, Komárom [günümüzde: Komarno, Slovakya] – 9 Haziran 1845, Viyana, Avusturya)

Arşivci, Osmanlı tarihi uzmanı. Felsefe ve hukuk alanlarında tahsil görüp hukuk eğitimi yarında bırakarak 9 yıl boyunca Kont Pál Szechenyi (1789–1871)'nin öğrencilerinin hocası oldu. 1823 yılında kısa bir süre, 1826'dan itibaren bir yıl boyunca Viyana Yüksek Saray Posta İdaresi (Obersthofpostamt)'nde stajyerlik yaptı. 1827 yılı Aralık ayından itibaren Saray Kütüphanesi (Hofbibliothek)'nin dördüncü katibi (*scribtor*) oldu. İşe alınmasında olağanüstü dil yeteneğinin etkisi olmuştur: Latince, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, İngilizce konuşurken, biraz Portekizce ve İsveççe de anlıyor; sözlük yardımıyla Danimarkaca, Hollandaca ve modern Grekçe de okuyordu. Farsça bilmekte beraber o dönemde bir senedir Türkçe de öğreniyordu (Joseph Hammer-Purgstall (1774–1856) da kendisi hakkında çok olumlu bir rapor hazırlamıştı). 1831 yılının başında Macar Bilimler Akademisine habertleşme üyesi seçilip kendisine 1832'de Saray Kütüphanesindeki Macar konulu tarihî kaynakların araştırılması görevi verildi. 1838–1841 yılları arasında kütüphanenin üçüncü katibiydi. 1830'larda muhtemelen Sarayın sansür ve gizli polis teşkilatlarıyla da irtibat içerisindeydi. Bu dönemde 16–17. yüzyıl Habsburg–Osmanlı–Macar diplomatik ilişkileri konulu kaynakların araştırıp derlemesine başladı. Aynı zamanda Viyana'da Macar bilimsel dergilerinde de makaleleri çıktı. 1836–1841 yılları arasında Avusturya Devlet ve Saray Arşivinde (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) muavin memur; 7 Ocak 1841 tarihinden itibaren de ikinci arşivci oldu. Fakat bu dönemde daha sık hastalanır oldu ve 1844 yaz aylarında uzun bir tedaviye gitti. Ancak, bir sonraki sene vefat etti.

Arşivci olarak Avusturya Devlet ve Saray Arşivinde birbirine birçok noktada bağlı iki fon serisini (*Ungarische Akten ve Turcica (Staatenscheitungen Türki I)*) ayrı ayrı tasniflere bölünmesini başlatan isim oldu. Tarihçi olarak da birçok yenilikçi inceleme girişiminde bulundu. Habsburg Monarşisi ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki diplomatik ilişkilerini konu alan araştırması için yaptığı ve bir ön araştırma eseri olarak katalog figürleri şeklinde hazırlanmış 1587'e kadar uzanan "tarih kronolojisi" hâlâ kullanılabilmektedir. *Ungarische Akten* derlemesi sırasındaki yazarlarla ilgili tuttuğu notlar neticesinde I. Ferdinand döneminde birçok önde gelen şahsiyetin güzergâhlarının tespitine başladı. Bu girişiminin sonucu olarak I. Ferdinand'ın güzergâhlarıyla ilgili hazırladığı yayını 1843'te çıkardı.

Aynı zamanda Macaristan'daki kale komutanlıkları ve 16. yüzyıl diplomatları konusunda da derlemeler yaptı. Kariyerinin en önemli, örnek niteliğindeki ve hâlâ birçok araştırmacılar tarafından atıf yapılan eseri Habsburg–Osmanlı diplomatik ilişkileri konusunda 1838–1842 arasında üç cilt olarak yayımladığı ve 11 defterden oluşan kitabıdır. Fakat 90 defter uzunluğunda planladığı eser fazla büyük ilgi uyandırmadı; ilk ciltten sadece 7 adet satıldıktan sonra Macarca kapığın yanına bir de Almanca kapak daha eklemek gerektiği kanısına vardı. Macaristan için kader amı olarak bilinen 1526 yılıyla ilgili ayrıca bir kaynak derlemesi hazırlamasına rağmen bu çalışması hiç basılmamıştır (sonralarında Macar tarihçi Pál Jászai (1809–1852) bu kaynağa dikkat çekmiş ve bir eserinde bunu kullanmıştır). Habsburg, Macar ve Osmanlı kaynaklarına dayanarak Buda/Budin paşalarının ilk listesi ve özgeçmişi için de Gévay'ye borçluyuz. Bu eser hâlâ güncelliğini koruyup Osmanlı tarihçileri için vazgeçilmez bir el kitabıdır. Yine, Macar kralları II. Lajos ve János Szapolyai'nin saray papazı György Szeretmi (tahm. 1490–1548)'nin kayıp zannedilen ve 16. yüzyılın ilk yarısının çok önemli bir Macar kaynağı olarak kabul edilen el yazmasını da Gévay buldu.

Başlıca eserleri:

Innerer Kaiser Ferdinand's I. 1521–1544. Wien, 1843.; *Az 1625-diki május' 26-dikán köhl gymarnai békekötés' czikkelyei, dedakul, magyarúl és törökül.* Bécsben, 1837.; *Az 1627-dik évi szeptember' 13-dikán köhl széngyi békekötés czikkelyei dedakul, magyarúl, törökül.* Bécs, 1837.; *Legatio Joannis Hoberdancz et Sigismundi Weichselberger ad Suleimanum I. imp. Turcarum iussu Ferdinandi I. regis Hung. et Boh. etc. obita anno MDXXVIII.* Wien, 1837.; *Urkunden und Actenstücke zur Geschichte der Verhältnisse zwischen Österreich, Ungarn und der Pforte im XVI. und XVII. Jahrhunderte.* Aus Archiven und Bibliotheken. I–III. Wien, 1838–1842 (birinci cild içerisinde 5 adet defter var: I. 1527–1532. Wien, 1838–1840.; ikinci cild üç defterden oluşmaktadır: II. 1532–1536. Wien, 1838–1839.; üçüncü cild de üç defter kapsıyor: III. 1536–1541. Wien, 1842.); *A' budai pasdák.* Bécsben, 1841.; Versuch eines chronologischen Verzeichnisses der türkischen Statthalter von Ofen. *Österreichischer Geschichtsforscher* 2 (1841) 57–90.; *Urkunden und Actenstücke zur Geschichte von Ungarn im Jahre 1526.* Aus dem k.k. gehl. *Haus-Archive herausgegeben von Archivar Gévay.* 1845. Gedruckt bei Strauss und Sommer Országos Széchenyi Könyvtár Kéziratár, Quart. Lat. 2253 (yayınlanmamış el yazması halinde kalmıştır).

Kaynakça:

Gesamtenventar des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs 1–5. (Inventare österreichischer staatlicher Archive, V.) Ed.: Ludwig Bitner. Wien, 1936–1940, 1: 41–42.; Constanthin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich* 5. Wien, 1859, 164.; József Szinyei, *Magyar története és munkái* 3. Budapest, 1894, 1394–1395.; Isván Fazekas, *Magyar levéltárosok* Bécsben 1841–1918. In: *Magyar levéltáros életművének a XIX–XX. században.* Ed.: András Sipos. Budapest, 2004, 59–85, 79–80.; Isván Fazekas, *A Haus-, Hof- und Staatsarchiv magyar vonatkozású iratai.* (A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Kiadványai, 1; Levéltári Leltárak, 10.) Budapest, 2005, 14–16.; Péter Kozák, Gévay Antal, rajkai. *Mézipont*, <https://www.mepont.hu/palyakep/gevay-antal-4df5b> (Gévay'ın doğum tarihini netleştirirdi). **P. F.**